

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI“ CLUJ- NAPOCA
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII LINGVISTICE ȘI LITERARE
DOCTORAT ȘTIINȚIFIC ÎN DOMENIUL FILOLOGIE

MULTILINGVISM ÎN OPERELE AUTORILOR DE EXPRESIE
GERMANĂ DIN ROMÂNIA CU ACCENT PE SRIITORI
CONTEMPORANI EMIGRAȚI

-Rezumatul tezei de doctorat-

Conducător de doctorat: Prof. univ. dr. Balogh F. András

Student- doctorand: Cîrlănaru Isabella

Cluj-Napoca

2025

CUPRINS

Mulțumiri.....	5
1. Introducere. Fundamentele teoretice ale cercetării multilingvismului.....	6
1.1 Metoda și procedura de lucru.....	6
1.2 Definirea problemei.....	9
1.3 Aspecte ale multilingvismului.....	18
1.4 Multilingvismul literar.....	20
2. Tendințele multilingvismului în istoria literaturii germane din România după Primul Război Mondial.....	32
2.1. Scurtă istorie a minorității și a literaturii germanofone din România după Primul Război Mondial.....	32
2.2. Forme ale multilingvismului literar în operele germane din România.....	46
2.2.1. Autori sași transilvăneni.....	49
2.2.2. Autori șvabi bănățeni.....	60
2.2.3. Autori vorbitori de germană, schimbarea limbii.....	68
2.2.4. Persoană de control: Yoko Tawada.....	75
3. Multilingvism și emigrare.....	79
4. Thomas Perle.....	84
4.1. Biografie lingvistică.....	84
4.2. Thomas Perle în contextul literaturii austriece.....	91
4.3. <i>wir gingen weil alle gingen</i>	94
4.4. <i>karpatenflecken</i>	104
4.5. <i>marmaroschmünderi</i>	115
4.6. <i>herzkunft</i> și alte opere.....	117
5. Iris Wolff.....	124
5.1. Biografie lingvistică.....	124
5.2. Iris Wolff și literatura din Germania.....	128
5.3. <i>Halber Stein</i>	131
5.4. <i>Leuchtende Schatten</i>	138

5.5. <i>So tun, als ob es regnet</i>	146
5.6. <i>Die Unschärfe der Welt</i>	152
5.7. <i>Lichtungen</i>	157
6. Cătălin Dorian Florescu.....	166
6.1. Biografie lingvistică.....	166
6.2. Cătălin Dorian Florescu în contextual Elveției multilingve.....	173
6.3. <i>Wunderzeit</i>	176
6.4. <i>Der blinde Masseur</i>	179
6.5. <i>Zaira</i>	186
6.6. <i>Jacob beschliesst zu lieben</i>	192
6.7. <i>Der Nabel der Welt</i>	199
7. Concluzie: Tendințe ale multilingvismului în literatura contemporană.....	209
Bibliografie.....	211
Anexe.....	229
Anexa 1: Interviu cu Thomas Perle.....	229
Anexa 2: Interviu cu Iris Wolff.....	231
Anexa 3: Interviu cu Cătălin Dorian Florescu.....	233

1. Cuvinte cheie: Multilingvism, limbă germană, minoritate germană, literatură germană, România, plurilingvism, literatură contemporană, comparativă, tradiție, patrie, sași transilvăneni, țipseri, șvabii bănățeni.

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

1. INTRODUCERE. FUNDAMENTELE TEORETICE ALE CERCETĂRII MULTILINGVISMULUI

Scopul acestei lucrări este de a analiza fenomenul multilingvismului în operele autorilor vorbitori de limbă germană din România. Având în vedere tradiția îndelungată a acestei regiuni, în care trăiesc numeroase națiuni, lucrarea pleacă de la premisa că multilingvismul este mai degrabă o normă decât o excepție în acest context. Lucrarea este structurată în șapte capitole și se concentrează pe autori din literatura contemporană. La început, este prezentată o imagine generală asupra teoriei și istoriei multilingvismului, pentru a arăta ulterior că acest fenomen este prezent atât în viața cotidiană, cât și în literatură. Pentru a înțelege mai bine fenomenul multilingvismului, în primul capitol al lucrării sunt prezentate fundamentele teoretice ale acestui subiect. În acest sens, lucrările lui Claudia Riehl, Till Dembeck, Georg Kremnitz și Natalia Blum-Barth sunt utilizate ca bază. În capitolul următor este schițată istoria minorității germane din România, precum și evoluția multilingvismului în țară. O atenție deosebită este acordată poligloției în contextul comunităților vorbitoare de germană și modului în care acest fenomen s-a reflectat în viața și opera autorilor locali. În acest context, lucrarea de față face distincție între multilingvismul autorilor sași din Transilvania, al autorilor șvabi din Banat și al autorilor care au experimentat un schimb de limbă. Aceștia nu s-au născut în minoritatea germană, ci au învățat limba germană în școală sau ca adulți și au ales în mod conștient să scrie texte literare nu în limba lor maternă. Ca persoană de control, care trebuie să reprezinte un punct de comparație cu o altă cultură și tehnică de scriere, este autoarea japoneză Yoko Tawada. Scriitoarea și eseista foarte cunoscută folosește tehnica multilingvismului pentru a împleti într-un mod unic limbile japoneză și germană.

În al treilea capitol, se analizează relația strânsă dintre multilingvism și migrație. În acest sens, sunt definite concepte precum exilul, transferul și reîntoarcerea și sunt explicate în contextul

literaturii în limba germană. Acest capitol servește drept introducere pentru cele trei capitole următoare, care constituie partea principală a lucrării. Pentru fiecare dintre aceste capitole, a fost ales un autor ca exemplu de caz, iar lucrările acestuia sunt analizate detaliat cu un accent deosebit pe multilingvism. Cei trei autori selectați sunt: Thomas Perle, Iris Wolff și Cătălin Dorian Florescu. În capitolele patru, cinci și șase, acești autori și lucrările lor sunt examinate pentru a evidenția relevanța și semnificația lor în lumea literară. Deși toți trei scriu lucrări multilingve, ei se diferențiază prin stil și tehnică. Scopul acestei analize este de a lămuri fundamentele autorilor și de a înțelege de ce scriu multilingv, ce metode și procedee aplică și ce obiectiv urmăresc. Pentru fiecare autor, vor fi selectate și descrise patru sau cinci lucrări centrale. Se va urmări să se descrie semnificația și rolul acestor autori în contextul literaturii contemporane. Toți cei trei autori menționați provin din România, dar au emigrat în tinerețe și trăiesc acum în trei țări diferite, vorbitoare de limba germană: Thomas Perle în Austria (Viena), Iris Wolff în Germania (Freiburg) și Cătălin Dorian Florescu în Elveția (Zurich). În timp ce Thomas Perle a crescut trilingv și vorbește și dialectul Zipserisch, Iris Wolff a uitat limba română și a vorbit după emigrare doar limba germană cu părinții ei. Cătălin Dorian Florescu, pe de altă parte, a învățat limba germană abia după emigrare.

Metoda de analiză a textului se realizează în trei etape: mai întâi, este prezentată biografia lingvistică a autorilor, punându-se accent în mod special pe limbile pe care le stăpânesc și pe varietățile care apar în textele lor. Al doilea pas constă într-o analiză detaliată a lucrărilor lor, concentrându-se pe cuvintele și expresiile din limbi străine. Întrebări importante în acest sens sunt frecvența apariției acestor inserturi lingvistice și contextul în care sunt folosite în cadrul multilingvismului literar. Al treilea pas include o cercetare a vocabularului pentru a descoperi din ce domenii lingvistice provin cuvintele străine și cu ce scop au fost folosite. Aici joacă un rol central aspecte precum biografia lingvistică, estetica limbii, tehnicile de scriere și tendințele multilingvismului. Analiza se ocupă de procedurile fundamentale și funcțiile multilingvismului literar. De asemenea, sunt luate în considerare tehnici, strategii și forma textului pentru a înțelege mai bine structura profundă a lucrării. Un alt punct important este motivarea autorilor și obiectivul pe care îl urmăresc cu lucrările lor. Fundalul și biografia fiecărui scriitor sunt esențiale pentru înțelegerea operelor lor. În cadrul acestei lucrări, au fost realizate interviuri personale cu cei trei autori principali, care aduc o contribuție deosebit de valoroasă la analiză, mai ales în contextul unei teze de doctorat. Aceste interviuri, care au fost realizate de către autoare acestei lucrări,

reprezintă un element unic. Un mare avantaj al cercetării autorilor contemporani este posibilitatea de a urmări evoluția operei lor literare și de a le pune întrebări personal despre textele lor.

În concluzia lucrării și capitolul șapte vor fi prezentate și sintetizate tendințele multilingvismului în literatura contemporană. Multilingvismul este un fenomen cuprinzător, iar această lucrare își propune să descrie relevanța acestuia în literatura germană din România.

2. TENDINȚELE MULTILINGVISMULUI ÎN ISTORIA LITERATURII GERMANE DIN ROMÂNIA DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Timp de secole, Europa a fost casa a numeroase culturi, religii și limbi. Oameni cu origini și credințe diferite au trăit împreună și s-au influențat reciproc, iar această tradiție a întâlnirii culturale continuă până în prezent. În multe cazuri, diversitatea culturală s-a dovedit benefică, deoarece a contribuit la dezvoltarea socială.

După cum s-a menționat deja, există numeroși autori în peisajul literar de limbă germană care, în mod conștient sau inconștient, aleg să își scrie operele în mai multe limbi. Printre cei mai cunoscuți reprezentanți de origine germană care sunt cunoscuți pentru multilingvismul lor se numără Stefan Heym și autoarea germano-franceză Anne Weber.

Pe baza proceselor fundamentale ale multilingvismului literar, descrise de Till Dembeck și Monika Schmitz-Emans, aceste opere se caracterizează în special prin schimbarea limbii, amestecul de limbi și discursul multilingv al personajelor. Există o tendință vizibilă către multilingvismul manifest, în care elementele de limbă străină sunt adesea lăsate în limba originală. Uneori, însă, acestea sunt adaptate gramaticii germane și integrate ca un amestec de limbi.

Schimbarea lingvistică este adesea evidentă sub forma unor fraze individuale în limba străină în cadrul unei propoziții, care sunt fie subliniate în italice, fie încorporate în text fără a fi marcate. Multilingvismul exclus joacă, de asemenea, un rol important, autorii făcând doar aluzie la alte limbi fără a le face vizibile în mod explicit în text. Multilingvismul latent, pe de altă parte, apare mai rar, deoarece este mai subtil și mai dificil de recunoscut.

3. MULTILINGVISM ȘI EMIGRARE

O parte semnificativă a autorilor care se exprimă literar în mai multe limbi se caracterizează prin experiențe de migrație. În operele lor, limba funcționează ca un bun cultural prin care sunt transmise numeroase referințe la aspecte culturale: Idiomuri, superstiții, tradiții și norme sociale.

Expresia lingvistică devine o oglindă a culturii care nu numai că reflectă percepția de sine a oamenilor, dar arată și măsura în care aceștia s-au integrat în societatea din țara gazdă.

Pentru a aduce mai multă lumină asupra legăturii strânse dintre migrație și multilingvism, mai jos sunt explicați termeni-cheie precum migrație, exil și transfer cultural.

4. THOMAS PERLE

Deși autorul este și în domeniul dramaturgiei activ, lucrarea de față se concentrează asupra operei sale de proză *wir gingen weil alle gingen*, a piesei de teatru *karpatenflecken* și a textelor publicate online. În calitate de scriitor pentru orașul Timișoara și ca parte a proiectului *Begegnungen*. O călătorie literară a autorilor austrieci prin România, Thomas Perle a scris lucrări care până acum au fost accesibile doar online.

Scopul acestui studiu este de a prezenta diferitele fațete ale multilingvismului în operele lui Perle și de a analiza forma în care elementele de limbă străină apar în textele sale. Se va analiza modul în care limba, mentalitatea și influențele culturale l-au modelat pe autor și sunt exprimate în operele sale. În special, în centrul analizei se află măsura în care trecutul personal al lui Thomas Perle și limbile pe care le-a învățat i-au influențat scrisul. Operele analizate confirmă afirmația Hertei Müller conform căreia fiecare limbă ar vedea și percepe lumea în mod metaforic diferit.

Estetica lingvistică din operele lui Thomas Perle este caracterizată în special de varietățile situaționale și realiste. Particularitatea lui Thomas Perle este că îmbină lumea teatrului cu universul literar: Aceasta creează o estetică lingvistică dramatică, care este condusă de afirmații concise, personaje puternice și intrigi unice.

5. IRIS WOLFF

La fel ca personajele sale, Iris Wolff vede limbile ca pe un joc sau un poem care trebuie descoperit și savurat. Interjecțiile în limbi străine din operele sale nu sunt arbitrare, ci îndeplinesc o funcție emoțională și culturală profundă care le subliniază unicitatea. Această utilizare poetică a limbii se regăsește ca un fir comun în toate romanele sale și servește drept leitmotiv formativ.

Operele lui Iris Wolff sunt caracterizate de două tendințe remarcabile: recrearea patriei și multilingvismul amintit. Cu ajutorul unor tehnici literare speciale, patria pierdută, așa cum exista înainte de căderea comunismului, este reconstituită în mod autentic și tangibil, în timp ce patria actuală este redescoperită și apreciată. Frumusețea naturii, căldura oamenilor și diversitatea

culturală a limbilor și tradițiilor sunt percepute și trăite intens de către protagoniști. Deasemnea, operele reflectă un multilingvism amintit care surprinde diversitatea lingvistică trăită în Transilvania și Banat. Atât personajele, cât și operele literare în sine devin o moștenire a multilingvismului, reprezentând experiențele mai multor generații de sași transilvăneni și o lume care dispare încet. În același timp, autorul creează personaje care se străduiesc să păstreze patrimoniul cultural al regiunii.

Prin dezvoltarea unei noi forme de multilingvism, Iris Wolff adaugă literaturii sale o dimensiune estetică. Deși ea însăși susține că a uitat în mare parte limbile copilăriei sale și că și le amintește doar sub formă de proverbe și melodii lingvistice, ea reușește să creeze imagini literare impresionante datorită conștiinței sale lingvistice pronunțate. Estetica lingvistică este creată în special prin sunet, ritm și utilizarea deliberată a limbii. Multilingvismul este omniprezent în operele sale și joacă un rol central atât în paratext, cât și în dialogurile și experiențele personajelor.

6. CĂTĂLIN DORIAN FLORESCU

În lucrările lui Cătălin Dorian Florescu, puterea limbajului și emoțiile asociate cu acesta ocupă o poziție centrală. Limba maternă și patria rămân componente inseparabile ale identității unei persoane, care nu sunt complet pierdute nici măcar prin migrație sau prin încercarea de a le nega sau ascunde.

Cătălin Dorian Florescu face parte dintr-un grup special de autori multilingvi a căror operă este puternic caracterizată de un multilingvism învățat. Ca scriitor care a învățat germana în tinerețe, el aduce o perspectivă românească în lumea germanofonă și anglofonă. Prin mituri, povești și tradiții, el transmite în special credința românească și mentalitatea oamenilor din țara sa de origine.

Tensiunea dintre Occident și patrie, dintre limba străină și limba maternă, precum și dintre alienare și apartenență este un obstacol central pentru protagoniștii lucrărilor sale în călătoria lor epică. În cazul celor trei artiști în cauză, multilingvismul textelor este un element definitoriu al operei lor. Întrebările legate de identitate și de o casă caracterizată de iluzii sunt teme recurente în literatura lor. Limbajul este perceptibil în mod conștient în lucrările lor și servește drept tehnică centrală de scriere estetică.

Giulia Radaelli subliniază că multilingvismul nu este un fenomen marginal în literatură, ci a fost prezent în toate epocile și genurile. În concluzie, se poate spune că multilingvismul în

literatura contemporană nu este doar un dispozitiv stilistic, ci îndeplinește și o importantă funcție de mediere culturală și istorică care reflectă o realitate autentică.

7. CONCLUZIE: TENDINȚE ALE MULTILINGVISMULUI ÎN LITERATURA CONTEMPORANĂ

Istoria complexă a multilingvismului în literatura de limbă germană din România a ajuns într-un punct în care acesta se află tot mai mult în centrul literaturii contemporane. Diversitatea culturală, lingvistică și socială a lumii de astăzi este clar reflectată în operele literare. Multilingvismul nu mai este un caz special, ci este recunoscut din ce în ce mai mult ca o normă literară. O privire asupra României, care a fost puternic caracterizată de tendințe naționaliste în secolele al XIX-lea și al XX-lea și în care coexistau literaturi diferite (literaturi interne, literaturi mai mici), ilustrează această evoluție. În prezent, literatura este privită mai cuprinzător și fără o diviziune strictă între literatura minoritară și cea majoritară. În schimb, toate formele de expresie literară sunt recunoscute ca fiind de valoare egală. Textele multilingve deschid perspective mai profunde asupra diferitelor identități și lumi ale vieții. Acestea fac posibilă depășirea barierelor culturale prin utilizarea limbii, a reflecției și a metamultilingvismului pentru a transmite perspective străine.

Autorii analizați servesc drept exemple ale generației actuale de artiști care iluminează diferite fațete ale multilingvismului în lucrările lor. Thomas Perle, de exemplu, exprimă un multilingvism trăit, precum și o apreciere a unui dialect rar reprezentat în literatură. Cu textele sale, dintre care majoritatea sunt publicate online, el contribuie, de asemenea, la o nouă tendință în literatura multilingvă. El împletește cu abilitate tradițiile Spiș, influențele românești și mâncărurile maghiare în textele sale, folosind scurte inserții lingvistice, noi creații de cuvinte și schimbări de limbă. Oscilând între diferite limbi și între literatură și teatru, el dezvoltă o estetică lingvistică dramatică inconfundabilă.

Iris Wolff, pe de altă parte, este caracterizată de un multilingvism amintit, care este modelat de idiomurile românești și de dialectul transilvănean-saxon. În operele sale literare, calitatea tonală și alegerea selectivă a cuvintelor joacă un rol central în crearea unei estetici lingvistice unice. În acest fel, ea onorează istoria și cultura minorității germane ca pe un patrimoniu cultural valoros. În textele sale, limba nu este folosită doar pentru comunicare, ci devine un instrument de creare a identității.

Un alt exemplu este Cătălin Dorian Florescu, care reprezintă un multilingvism învățat. Ca autor care a învățat limba germană doar în tinerețe, el îmbină perspectiva românească cu viziunile

asupra lumii germane și anglofone. În operele sale, miturile, poveștile și obiceiurile joacă un rol central în transmiterea credințelor și mentalității românești. Protagonistii poveștilor sale epice sunt prinși între Occident și patrie, limbă străină și limbă maternă, alienare și apartenență. Aceste conflicte interioare caracterizează călătoriile lor literare.

Ceea ce au în comun cei trei autori este faptul că multilingvismul este reflectat nu doar în pasaje individuale, ci ca un principiu fundamental în întreaga lor operă. Problemele de identitate și căutarea unei patrii adesea idealizate sunt teme recurente. Prezența imediată a limbii este pusă în scenă ca un element estetic central. Cercetătoarea literară Giulia Radaelli subliniază că multilingvismul nu este un fenomen marginal în literatură, ci traversează toate epocile și genurile. Pentru a rezuma, se poate spune că multilingvismul în literatura modernă este mult mai mult decât un dispozitiv stilistic. Acesta funcționează ca un instrument de mediere culturală și istorică și oferă o viziune autentică asupra diverselor realități.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. LITERATURĂ PRIMARĂ

1. FLORESCU, Catalin Dorian: *Der blinde Masseur*. München: dtv 2024.
2. FLORESCU, Catalin Dorian: *Der Nabel der Welt*. Erzählungen. München: C.H. Beck 2017.
3. FLORESCU, Catalin Dorian: *Jacob beschließt zu lieben*. München: C.H. Beck 2012.
4. FLORESCU, Catalin Dorian: *Wunderzeit*. München: dtv 2017.
5. FLORESCU, Catalin Dorian: *Zaira*. München: dtv 2017.
6. PERLE, Thomas: *G*. In: Thomas Perle. Online verfügbar: <https://www.thomasperle.com/unbetenegaeste-g/>.
7. PERLE, Thomas: *herzkunft*. In: Österreichisches Kulturforum. Online verfügbar: https://www.bmeia.gv.at/kfbukarest/aktuelles/veranstaltungen/detail/seite?tx_news_pi1%5Bnews%5D=44667&cHash=4ba4ffe970c9643a96c1f46e5d11c4db.
8. PERLE, Thomas: *karpatenflecken*. In: EMMERLING, Friederike (Hgg.): *Dramatische Rundschau* 02. Berlin: Fischer 2020, S.436-498.
9. PERLE, Thomas: *marmaroschmünderi*. In: *Spiegelungen* 14 (2019), H. 2, S. 147-151.
10. PERLE, Thomas: *piața traian*. In: Stadtschreiber Temeswar. Online verfügbar: <https://www.stadtschreiber-temeswar.de/2023/06/10/piata-traian-i/>.
11. PERLE, Thomas: *piața unirii*. In: Stadtschreiber Temeswar. Online verfügbar: <https://www.stadtschreiber-temeswar.de/2023/11/18/piata-unirii/#more-340>.
12. PERLE, Thomas: *wir danken der partei*. In: Thomas Perle. Online verfügbar: <https://www.thomasperle.com/wir-danken-der-partei/>.
13. PERLE, Thomas: *wir gingen weil alle gingen*. Exil: Wien 2018.
14. WOLFF, Iris: *Die Unschärfe der Welt*. Stuttgart: Klett-Cota 2020.
15. WOLFF, Iris: *Halber Stein*. Salzburg/Wien: Otto Müller 2021.
16. WOLFF, Iris: *Leuchtende Schatten*. Salzburg/Wien: Otto Müller 2022.
17. WOLFF, Iris: *Lichtungen*. Stuttgart: Klett-Cota 2024.
18. WOLFF, Iris: *So tun, als ob es regnet*. Roman in vier Erzählungen. Stuttgart: Klett-Cota 2022.

2. LITERATURĂ SECUNDARĂ

1. ARONIN, Larissa; SINGLETON, David: *Multilingualism*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins 2012.
2. BALOGH, András: *Die Grenzen der deutsch-jüdischen Literatur aus der Bukowina*. Eine limnologische Annäherung zu den Texten und zu den Mythen. In: SOLOMON, Francisca; LIHACIU, Ion (Hgg.): *Terra Judaica*. Literarische, kulturelle und historische Perspektiven auf das Judentum in der Bukowina und in Galizien. Jassyer Beiträge zur Germanistik XXIII. Konstanz: Hartung-Gorre 2020, S. 299-314.
3. BALOGH, András: *Gelebte Mehrsprachigkeit in Südosteuropa*. Fallbeispiele aus der deutschsprachigen Literatur. In: *Wechselwirkungen in Südosteuropa. Fallbeispiele aus der deutschen Sprach- und Literaturwissenschaft*. Klausenburger Beiträge zur Germanistik (5), 2006. S. 13-29.
4. BALOGH, András: *Mehrsprachigkeit bei deutschen Autoren aus Zentral-, Ostmittel- und Südosteuropa*. In: BALOGH, András; LEITGEB, Christoph: *Mehrsprachigkeit in Zentraleuropa*. Zur Geschichte einer literarischen und kulturellen Chance. Wien: Praesens 2012, S. 31-47.
5. BLUM-BARTH, Natalia: *Literarische Mehrsprachigkeit*. Versuch einer Typologie. In: *Spiegelungen* 68, H. 2 (2019), S. 11-25.
6. BLUM-BARTH, Natalia: *Poietik der Mehrsprachigkeit*. Theorie und Techniken des multilingualen Schreibens. Heidelberg: Winter 2021.
7. BÖMELBURG, Hans-Jürgen; DAIBER, Thomas: *Mehrsprachigkeit in Ostmitteleuropa*. Einsichten und Forschungsfragen zu einem interdisziplinären Forschungsfeld. In: BÖMELBURG, Hans-Jürgen; KERSKEN, Norbert (Hgg.): *Mehrsprachigkeit in Ostmitteleuropa (1400-1700)*. Kommunikative Praktiken und Verfahren in gemischtsprachigen Städten und Verbänden. Marburg: Herder Institut 2020, S. 1-24.
8. BRÜGGEMANN, Mark: *Minderheitensprache*. In: EKE, Norbert Otto (Hgg.): *Herta Müller Handbuch*. Metzler: Stuttgart 2017, S. 118-123.
9. BUSCH, Brigitta: *Mehrsprachigkeit*. Wien: Facultas 2013.
10. CADUFF, Corina: *Zum Diskurs „Schweizer Literatur“ in der Gegenwart*. In: BRAUN, Michael; LERMEN, Birgit (Hgg.): *Begegnung mit dem Nachbarn (IV)*. Schweizer Gegenwartsliteratur. Sankt Augustin: Konrad-Adenauer-Stiftung e.V 2005, S. 65-97.

11. CHEIE, Laura: *Inszenierte Mehrsprachigkeit*. Sprache zwischen Dialog und Maske in der Lyrik Paul Celans. In: *Spiegelungen* 68, H 2 (2019), S. 25-34.
12. CÎRLĂNARU, Isabella: *Inszenierung der Mehrsprachigkeit in Heinrich Zillichs Roman "Zwischen Grenzen und Zeiten"*. In: Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde e.V. Heidelberg (Hgg.): *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde* 46. (117.) Jahrgang (2023), S. 127-135.
13. CÎRLĂNARU; Isabella: *Interkulturelle Ansätze in Heinrich Zillichs Roman Zwischen Grenzen und Zeiten*. VLADU, Daniela; LAZA, Gabriela; WITTSTOCK, Ursula (Hgg.) *Rumänisch-Deutsche Kulturbegegnungen 1919-1933*, Klausenburg: Klausenburg: Casa Cărții de Știință 2021, S. 131-152.
14. CORBEA-HOIȘIE, Andrei; GRÄF, Rudolf (Hgg.): *Limbă și cultură germană în România (1918-1933)*. Volumul II. Realități postimperiale, discurs public și câmpuri culturale. Iași: Polirom 2023.
15. COȚA, Doris: *Iris Wolffs Leuchtende Schatten: Ella und Harriets Freundschaftslove während des Zweiten Weltkriegs in Rumänien*. In: CODARCEA, Emilia; DRESSEL, Manuela; SCHNEIDER, Thomas (Hgg.): *Klausenburger Beiträge zur Germanistik* 12. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință 2023, S. 193–209.
16. COȚA, Doris: *Sprache und Heimat in den Texten von Iris Wolff. Zu den Romanen Leuchtende Schatten und Die Unschärfe der Welt*. In: CODARCEA, Emilia; DRESSEL, Manuela; SCHNEIDER, Thomas (Hgg.): *Klausenburger Beiträge zur Germanistik* 11. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință 2022, S. 83–98.
17. DÁCZ, Enikő: „die karpaten wie flecken auf meiner haut“ *Thomas Perles ökokritische Perspektive auf nationale Diskurse*. In: *Jahrbuch für Internationale Germanistik* 54 (2023), H.3, S. 105–115.
18. DEMBECK, Till: *Mehrsprachigkeit als Migration*. Wie Sprachen in Texte einwandern. In: AUMÜLLER, Matthias; WILLMS, Weertje (Hgg.): *Migration und Gegenwartsliteratur*. Der Beitrag von Autorinnen und Autoren osteuropäischer Herkunft zur literarischen Kultur im deutschsprachigen Raum. Paderborn: Wilhelm Fink 2020, S. 47-69.
19. DEMBECK, Till: *Philologie und Mehrsprachigkeit*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter 2014.

20. ELWERT, Theodor: *Fremdsprachige Einsprengsel in der Dichtung*. In: HAARMANN, Harald (Hgg.): *Festschrift Wilhelm Giese: Beiträge zu Romanistik und allgemeinen Sprachwissenschaft*. Hamburg: Helmut Buske 1972, S. 513-545.
21. FERENCZ, Tímea: *Der Kriterion Verlag und die Kriterion-Hefte*. Klausenburg: Presa Universitară Clujeană 2022.
22. FRANKENFELD, Christian: *Rumäniendeutsche Literatur*. In: EKE, Norbert Otto (Hgg.): *Herta Müller Handbuch*. Stuttgart: Springer 2017, S. 137-144.
23. FRIED, István: *Zweisprachigkeit und Polykulturalität in den Literaturen Ostmitteleuropas*. In: BALOGH, András; LEITGEB, Christoph: *Mehrsprachigkeit in Zentraleuropa*. Zur Geschichte einer literarischen und kulturellen Chance. Wien: Praesens 2012, S. 17-30.
24. GRAMLING, David: *Einsprachigkeit, Mehrsprachigkeit, Sprachigkeit*. In: DEMBECK, Till; PARR, Rolf: *Literatur und Mehrsprachigkeit*. Ein Handbuch. Tübingen: Narr Francke Attempto, S. 35-44.
25. HERDER, Johann Gottfried: *Abhandlung über den Ursprung der Sprache*. Berlin: Holzinger 2017.
26. HÖHNE, Steffen: *Vom Vertrag von Trianon bis zum Sturz Ceaușescus*. Rumänien im 20. Jahrhundert. In: EKE, Norbert Otto (Hgg.): *Herta Müller Handbuch*. Metzler: Stuttgart 2017, S. 108-115.
27. ILK, Anton-Joseph: *Wischaudeutsch – Besonderheiten einer bairischen Mundart in den rumänischen Waldkarpaten*. In: KREFELD, Thomas; LÜCKE, Stephan; MAGES, Emma (Hgg.): *Korpus im Text*. Band 2. Zwischen traditioneller Dialektologie und digitaler Geolinguistik: Der Audioatlas siebenbürgisch-sächsischer Dialekte (ASD). Münster: Monsenstein und Vannerdat 2016, S. 117-130.
28. ILLYÉS, Elemér: *Nationale Minderheiten in Rumänien*. Siebenbürgen im Wandel. Wien: Wilhelm Braumüller 1981.
29. IONESCU-BONANNI, Daniela: *Transkultureller Raum und biographische Rückkopplung. Eine Analyse anhand der Romane Ein kurzer Weg nach Hause und Der blinde Masseur von Catalin Dorian Florescu*. In: CORNEJO, Renata et al. (Hgg.): *Wie viele Sprachen spricht die Literatur? Deutschsprachige Gegenwartsliteratur aus Mittel- und Osteuropa*. Praesens: Wien 2014, S. 193-206.

30. JAKABHAZI, Reká: *Dazwischensein: Gespräch mit Autor und Dramatiker Thomas Perle*. In: CODARCEA, Emilia; DRESSEL, Manuela; SCHNEIDER, Thomas (Hgg.): *Klausenburger Beiträge zur Germanistik* 11. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință 2022, S.173-179.
31. KILCHMANN, Esther: *Mehrsprachigkeit und deutsche Literatur*. Zur Einführung. In: *Zeitschrift für interkulturelle Germanistik* 3 (2012), H2, S. 11-17.
32. KRAUSE, Thomas: *Literatur der deutschsprachigen Minderheit Rumäniens*. In: CHIELINO, Carmine (Hgg.): *Interkulturelle Literatur in Deutschland*. Ein Handbuch. Stuttgart, Weimar: J.B. Metzler 2007, S.177-188.
33. KRIEGLEDER, Wynfrid: *Mehrsprachigkeit in der österreichischen Literatur – einige historische Beispiele*. In: SEIDLER, Andrea et al. (Hgg.): *Mehrsprachigkeit und multikulturelle Literatur*. Wien: Praesens 2014.
34. KREMnitz, Georg: *Mehrsprachigkeit in der Literatur*. Wie Autoren ihre Sprachen wählen. Wien: Praesens 2004.
35. MOSER, Natalia: *Deutschsprachige Migrationsliteratur in der Schweiz am Beispiel von Cătălin Dorian Florescu*. In: Rădulescu, Raluca; Baltes-Löhr, Christel (Hgg.): *Pluralität als Existenzmuster*. Interdisziplinäre Perspektiven auf die deutschsprachige Migrationsliteratur. Bielefeld: transcript 2016, S. 173-190.
36. MOTZAN, Peter: *Die rumäniendeutsche Lyrik nach 1944*. Problemaufriß und historischer Überblick. Cluj-Napoca: Dacia 1980.
37. MOTZAN, Peter: *Die Szenarien des Randes: Region, Insel, Minderheit*. Die deutsche(n) Literatur(en) in Rumänien nach 1918 – ein kompilatorisches Beschreibungsmodell. In: GRUNEWALD, Eckhard; SIENERTH, Stefan: *Deutsche Literatur im östlichen und südöstlichen Europa*. München: Südostdeutsches Kulturwerk 1997, S. 73-102.
38. MÜLLER, Herta: *Immer derselbe Schnee und immer derselbe Onkel*. München: Hanser 2011.
39. MÜLLER, Herta: *Wenn sich der Wind legt, bleibt er stehen oder Wie fremd wird die eigene Sprache beim Lernen der Fremdsprache*. In: MURNAU; MANILA; MINSK: 50 Jahre GoetheInstitut. München: C. H. Beck 2001, S. 111 – 114.
40. NEWERKLA, Stefan Michael: *Kontaktreale in Mitteleuropa am Beispiel Altösterreich*. In: MAURER, Christoph: *Mehrsprachigkeit in Mittel-, Ost- und Südosteuropa: Gewachsene*

historische Vielfalt oder belastendes Erbe der Vergangenheit. Regensburg: Friedrich Pustet 2010.

41. NUBERT, ROXANA: *Kontinuität und Neuanfang —Aspekte deutschsprachiger Gegenwartsliteratur in Rumänien*. In: *Oxford German Studies* 48:1 (2019), S. 139-160.
42. PĂLIMARIU, Ana-Maria: *Auch sie (...) sprachen mit den Augen: Grenze(n) und Grenzgänger in Cătălin Dorian Florescus Rumänien-Romanen*. In: DREWS-SYLLA, Gesine et al. (Hgg.): *Konstruierte Normalitäten – normale Abweichungen*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften 2010, S. 97-112.
43. PATRUT, Iulia-Karin: *Deutsch-rumänische Sprachinterferenzen*. In: EKE, Norbert Otto (Hgg.): *Herta Müller Handbuch*. Stuttgart: Springer 2017, S. 124-130.
44. PATRUT, Iulia-Karin: *Paul Celan*. In: Eke, Norbert Otto (Hgg.): *Herta Müller Handbuch*. Stuttgart: Springer 2017, S. 152-156.
45. PELLONI, Gabriella; VOLOSHCHUK, Ievgeniia (Hgg.): *Sprachwechsel. Perspektivenwechsel? Mehrsprachigkeit und kulturelle Vielstimmigkeit in der deutschsprachigen Gegenwartsliteratur*. Bielefeld: transcript 2023.
46. PROTZE, Helmut: *Die Zipser im sprachgeographischen und sprachhistorischen Vergleich zu den Siebenbürger Sachsen*. In: *Yearbook of German-American Studies* 2 (2006), S. 137-149.
47. RADAELLI, Giulia: *Literarische Mehrsprachigkeit. Sprachwechsel bei Elias Canetti und Ingeborg Bachmann*. Akademie Verlag: Berlin 2011.
48. REIN, Kurt: *Neuere Entwicklungstendenzen in der deutschen Sprache in Rumänien*. In: URELAND, Sture: *Standardsprache und Dialekte in mehrsprachigen Gebieten Europas. Akten des 2. Symposions über Sprachkontakt in Europa*. Mannheim 1978. Tübingen: Max Niemeyer 1979, S. 125-147.
49. REIN, Kurt: *Religiöse Minderheiten als Sprachgemeinschaftsmodelle*. Wiesbaden: Franz Steiner 1977.
50. RIEHL, Claudia: *Mehrsprachigkeit. Eine Einführung*. Darmstadt: WGB 2014.
51. ROCHE, Jörg: *Mehrsprachigkeitstheorie. Erwerb – Kognition – Transkulturation – Ökologie*. Tübingen: Narr 2013.
52. ROCHE, Jörg; TERRASI-HAUFE, Elisabetta (Hgg.): *Mehrsprachigkeit und Sprachenerwerb*. Tübingen: Narr Francke Attempto 2018.

53. SÁNTA-JAKABHÁZI, Réka: *Was kann man heute so dichten?* Wandlungen der Themen und Motive in der deutschsprachigen Landschaftslyrik mit Rumänienbezug seit den achtziger Jahren. In: *Spiegelungen*. H. 2. (2015), S. 47-60.
54. SCHULLER-ANGER, Horst: *Rumäniendeutsche Literatur*. In: JANUS, Maria; SCHULLER-ANGER, Horst; WEISCHER, Heinz: *Deutsche Literatur im Überblick*. Hermannstadt: Honterus 1996, S. 34-37.
55. SIENERTH, Stefan (Hgg.): *Studien und Aufsätze zur Geschichte der deutschen Literatur und Sprachwissenschaft in Südosteuropa*. Band I: Theoretische Reflexionen und Überblicksarbeiten. Beiträge zur deutschen Literatur in Siebenbürgen im 17. Und 18. Jahrhundert und zur Geschichte der siebenbürgisch-sächsischen Germanistik. München: IKGS Verlag 2008.
56. SKIBA, Dirk: *Formen literarischer Mehrsprachigkeit in der Migrationsliteratur*. In: BÜRGER-KOFTIS, Michaela; Schweiger, Hannes; VLASTA, Sandra (Hgg.): *Polyphonie – Mehrsprachigkeit und literarische Kreativität*. Praesens: Wien 2010, S. 323-334.
57. SPIRIDON, Olivia: *Die rumänische Literatur nach dem Zweiten Weltkrieg*. Eine Überblicksdarstellung. In: *Études Littéraires* 67/3 (2012), 443–462.
58. STĂNESCU, Heinz: *Zur Entwicklung der rumäniendeutschen Literaturgeschichte und -kritik*. In: *Forschungen zur Volks- und Landeskunde* Bd. 9 (1966), S. 99-110.
59. STEINEKE, Klaus: *Die sprachliche Situation der deutschen Minderheit in Rumänien*. In: URELAND, P. Sture (Hgg.): *Standardsprache und Dialekte in mehrsprachigen Gebieten Europas*. Akten des 2. Symposions über Sprachkontakt in Europa. Tübingen: Niemeyer 1979. S. 183-204.
60. TAWADA, Yoko: *Abenteuer der deutschen Grammatik: Gedichte*. Tübingen: konkursverlag 2010.
61. TAWADA, Yoko: *Das Tor des Übersetzers oder Celan liest Japanisch*. In: *Talisman*. Tübingen: konkursverlag 2018.
62. TORRES, Victoria: *Zwei Sprachen in einer Person*. Ein Gespräch mit César Antonio Molina und Bernardo Atxaga. In: *Tranvía* (Berlin), Nr. 62 (2001), S. 21-25.
63. VETTER, Eva; JESSNER, Ulrike (Hgg.): *International Research on Multilingualism: Breaking with the Monolingual Perspective*. Cham: Springer Nature Switzerland 2019.

64. VOLTERRA, V.; TAESCHNER, T.: *The acquisition and development of language by bilingual children*. In: *Journal of Child Language* 5 (1978), S. 311-326.
65. WEBER, Annemarie: *Rumäniendeutsche? Diskurse zur Gruppenidentität einer Minderheit (1944–1971)*. In: *Studia Transylvanica*. Bd. 40. Köln/ Weimar/ Wien: Böhlau 2010.
66. WITTSTOCK, Joachim: *Rumäniendeutsche Literaturgeschichte*. Ihre Beurteilung von wechselnden Standorten, zu verschiedenen Zeitpunkten. In: GRUNEWALD, Eckhard; SIENERTH, Stefan: *Deutsche Literatur im östlichen und südöstlichen Europa*. München: Südostdeutsches Kulturwerk 1997, S. 103-113.
67. ZUP, Iulia Elena: *Der Rumänische Raum im Werk Von Cătălin Dorian Florescu*. In: *Germanistische Beiträge* (2012), S.45-56.

3. SURSE ONLINE

1. ADAM, Gabriela: *Das „Füreinander“ und „Gegeneinander“ in Heinrich Zillichs Roman „Zwischen Grenzen und Zeiten“ (I)*. In: Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien, 16.12.2022. Online verfügbar: <https://adz.ro/artikel/artikel/das-fuereinander-und-gegeneinander-in-heinrich-zillichs-roman-zwischen-grenzen-und-zeiten-i>.
2. BĂLULESCU, Lavinia: *Cătălin Dorian Florescu: „Nu e tocmai plăcută viața într-o carte poștală“*. In: Adevărul, 2010. Online verfügbar: <https://adevarul.ro/stiri-locale/timisoara/catalin-dorian-florescu-nu-e-tocmai-placuta-1070800.html>.
3. BRÎNZĂ, Teia: *Thomas Perle: „de ce scriu România cu literă mică“*. In: Capital Cultural, 19.01.2022. Online verfügbar: <https://capitalcultural.ro/thomas-perle-de-ce-scriu-romania-cu-litera-mica/>.
4. DÁ CZ, Enikő: *Literarische Grenzen und Entgrenzungen*. Adolf Meschendörfer, Heinrich Zillich und die Literaturpolitik des Dritten Reichs. In: *Zwischen Grenzen und Zeiten*. Online verfügbar: <https://zwischen Grenzen .online/literarische-grenzen-und-entgrenzungen/>.
5. ENGEL, Walter: *Aktionsgruppe Banat – Ein deutscher Dichterkreis in Rumänien. Lesung und Gespräch mit dem Schriftsteller Johann Lippert*. In: Deutsches Kulturforum östliches Europa. Online verfügbar: <https://www.kulturforum.info/de/forum-partner/partner-veranstaltungen/1023978-aktionsgruppe-banat-ein-deutscher-dichterkreis-in-rumaenien>.

6. ERFURT.DE: *Erfurter Stadtschreiber 2010: Catalin Dorian Florescu*. In: Erfurt.deOnline verfügbar: <https://www.erfurt.de/ef/de/engagiert/kunst/stadtschreiber/117961.html>.
7. GIESER, Laura: *Heimatlose Weltliteratur? Zum Werk von Aglaja Veteranyi*. In: *Germanica* 38 (2006), S. 5. Online verfügbar: <https://journals.openedition.org/germanica/409>.
8. GOETHE, Johann Wolfgang von: *Maximen und Reflexionen. Aphorismen und Aufzeichnungen*. Nach den Handschriften des Goethe- und Schiller-Archivs Hgg. von Max Hecker, 1907. Aus Kunst und Altertum, 3. Bandes 1. Heft, 1821. Online verfügbar: <https://www.aphorismen.de/zitat/512>.
9. HABICHER, Siegfried: *Leuchtende Schatten: Interview mit der Autorin Iris Wolff*. In: Siebenbürgische Zeitung. Online verfügbar: <https://www.siebenbuerger.de/zeitung/artikel/interviews/15301-leuchtende-schatten-interview-mit-der.html>.
10. HEUPEL, Manfred; DIETRICH, Martin: *Dialektwörter aus der Landwirtschaft*, S. 3. Online verfügbar: <https://soemmaschbuch.de/wp-content/uploads/2017/08/Dialekt-aus-der-Landwirtschaft.pdf>.
11. HÜBNER, Klaus: *Siebenbürgisch träumen*. Iris Wolffs „So tun, als ob es regnet“: ein poetischer Roman in vier Erzählungen. In: Literaturkritik. Online verfügbar: <https://literaturkritik.de/wolff-so-tun-als-ob-es-regnet-siebenbuergisch-traeumen-iris-wolffs-so-tun-als-ob-es-regnet-ein-poetischer-roman-vier-erzaehlung,23910.html>.
12. HUECK, Carsten: *Iris Wolff: „Die Unschärfe der Welt“*. Sagenhafte Aufrichtigkeit. In: Deutschlandfunkkultur, 25.09.2020. Online verfügbar: <https://www.deutschlandfunkkultur.de/iris-wolff-die-unschaerfe-der-welt-sagenhafte-aufrichtigkeit-100.html>.
13. KÖNIG, Frauke: *Neuer Faktencheck: Mehrsprachigkeit in Kita und Schule*. In: Mercator-Institut für Sprachförderung und Deutsch als Zweitsprache, 16.02.2022. Online verfügbar: <https://idw-online.de/de/news788498>.
14. KULTURFORSCHUNG GRAUBÜNDEN: *Mehrsprachigkeit in der Schweiz – Vorbild oder Auslaufmodell*. Online verfügbar: <https://kulturforschung.ch/mehrsprachigkeit-in-der-schweiz>.

15. LABERENZ, Lennart: *Auf ein Stück Torte mit Iris Wolff*. In: Süddeutsche Zeitung, 03.04.2024. Online verfügbar: <https://www.perlentaucher.de/buch/iris-wolff/lichtungen.html>.
16. LĂZĂRESCU, Mariana-Virginia: „*wir gingen weil alle gingen*.“: Der Schriftsteller Thomas Perle las in der Münchner Stadtbibliothek. In: Siebenbürgische Zeitung, 08.01.2021. Online verfügbar: <https://www.siebenbuerger.de/zeitung/artikel/kultur/21528-wir-gingen-weil-alle-gingen-der.html>.
17. LÜDI, Georges: *Mehrsprachigkeit*. In: *Historisches Lexikon der Schweiz HLS*. Online verfügbar: <https://hls-dhs-dss.ch/articles/024596/2013-07-18/>.
18. MÜLLER, Herta: *Wenn sich der Wind legt, bleibt er stehen oder Wie fremd wird die eigene Sprache beim Lernen der Fremdsprache*. In: DHM. Online verfügbar auf: <https://www.dhm.de/archiv/ausstellungen/goethe/katalog/mueller.html>.
19. MÜLLER, Herta: *Zwischen den Sprachen*. Online verfügbar: <https://www.asymptotejournal.com/nonfiction/herta-muller-the-space-between-languages/german/>.
20. MÜLLER, Josef: *Rheinisches Wörterbuch*, Bd. 7, S. 1158. Online verfügbar: <https://woerterbuchnetz.de/?sigle=RhWB&lemid=S05445>.
21. NOWOTNICK, Michaela: »*Die Unschärfe der Welt*«: Iris Wolff im Gespräch mit Michaela Nowotnick, Literaturforum im Brecht-Haus. In: Lfbrecht. Online verfügbar: <https://lfbrecht.de/event/iris-wolff-im-gespraech-mit-michaela-nowotnick/>.
22. PERLE, Thomas: Niemand ist seit 2000 von einem Ort. Interview. In: Burgtheater. Online
23. SADIKOU, Nadjib: „*Jedes Zuhause ist ein zufälliges*“. Zur Darstellung von Migration und Exil bei Saša Stanišić und Iris Wolff. In: *Trajectoires [En ligne]* 16 (2023). Online verfügbar: <https://journals.openedition.org/trajectoires/8926>.
24. SCHIFFERLE, Judith: *Zwei Autorinnen schauen Fern*. Aglaja Veteranyi und Herta Müller – zwei aus Rumänien stammende deutschsprachige Autorinnen im Vergleich. In: BALOGH, András; GUTU, George et al. (Hgg.): *Kulturelle und Sprachvielfalt*. Koexistenz, Interferenz und Divergenz in pluriethnischen Regionen. Internetzeitschrift für Kulturwissenschaften. Online verfügbar: https://www.inst.at/trans/15Nr/03_6/schifferle15.htm.

25. SCHNEIER, Harald: *Mehrsprachigkeit in der Schweiz – Vorbild oder Auslaufmodell*. In: Kulturforschung Graubünden. Online verfügbar: <https://kulturforschung.ch/mehrsprachigkeit-in-der-schweiz>.
26. SCHUSTER, Gudrun: *Iris Wolff entwirft in ihrem neuen Roman Lebensbilder vierer Generationen von Siebenbürger Sachsen*. In: *Siebenbürgische Zeitung*, 18.05.2017. Online verfügbar: <https://www.siebenbuerger.de/zeitung/artikel/kultur/17720-iris-wolff-entwirft-in-ihrem-neuen.html>.
27. STANIŠIĆ, Saša: *Three Myths of Immigrant Writing: A View from Germany*. Online verfügbar: <https://wordswithoutborders.org/read/article/2008-11/three-myths-of-immigrant-writing-a-view-from-germany/>. Zit. n. der deutschen Originalversion: Stanišić, Saša: *Wie ihr uns seht. Über drei Mythen vom Schreiben der Migranten*. In: Uwe Pörksen; Uwe Busch, Bernd (Hrsg.): *Eingezogen in die Sprache, angekommen in der Literatur*. Göttingen: Wallstein 2008, S. 104-109.
28. TONTSCH, Günther: *Minderheitenschutz im östlichen Europa. Rumänien*. In: Uni-Köln, 2015. Online verfügbar: http://www.unikoeln.de/jurfak/ostrecht/minderheitenschutz/Vortraege/Rumaenien/Rumaenien_Tontsch.pdf.
29. ULMAN, Tina: *Mehrsprachige Autoren über ihre Beziehung zu ihren Sprachen*. In: swissinfo.ch. Online verfügbar: <https://www.swissinfo.ch/ger/mehrsprachige-autoren-ueber-ihre-beziehung-zu-ihren-sprachen/45767402>.

Publicații

1. (Articol) Cîrlănu, Isabella: *Interkulturelle Ansätze in Heinrich Zillichs Roman Zwischen Grenzen und Zeiten*. In: Vladu, Daniela; Laza, Laura; Wittstock, Ursula (ed.): *Klausenburger Beiträge zur Germanistik 10. Rumänisch-Deutsche Kulturbegegnungen 1919-1933*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință 2021, p. 131-152.

ISBN 978-606-17-1736-1.

2. (Recenzie) Cîrlănu, Isabella: *Vladu, Daniela-Elena/Laza, Laura/Zwing, Veronika (Hrsg.): Werte – Zeiten – Orte. Die Kraft der Multikulturalität in Sprache und Literatur. Band 8*. In: Vladu, Daniela; Laza, Gabriela; Wittstock, Ursula (ed.): *Klausenburger Beiträge zur Germanistik 10. Rumänisch-Deutsche Kulturbegegnungen 1919-1933*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință 2021, p. 153-156.

ISBN 978-606-17-1736-1.

3. (Recenzie) Cîrlănu, Isabella: *Réka Jakabházi, Ursula Wittstock, Kerstin Katzlberger (Hrsg.) "Germanistik im Spiegel: Wege und Umwege einer Wissenschaft. Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2020, 230 p"*. In: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Philologia* 66 (2021), H. 3, S. 273-276.

DOI:10.24193/subbphilo.2021.3.

4. (Recenzie) Cîrlănu, Isabella: *Custin, Ioana Maria/ Fierbințeanu, Ioana Hermine/ Ratcu, Ileana-Maria: Rumäniendeutsch, Identität(en) und Lebensbilder und Altreich*. In: Codarcea, Emilia; Dressel, Manuela; Schneider, Thomas (ed.): *Klausenburger Beiträge zur Germanistik 12. Gender und Gendern in Sprache und Literatur*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință 2023, p. 275-277.

ISBN 978-606-17-2246-4

5. (Articol) Cîrlănu, Isabella: *Inszenierung der Mehrsprachigkeit in Heinrich Zillichs Roman "Zwischen Grenzen und Zeiten"*. In: *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde* 46 (2023), H.117, p. 127-135.

ISSN 0344-3418.

6. (Co-autor) Corbea-Hoișie, Andrei; Gräf, Rudolf: *Limbă și cultură germană în România (1918-1933). Volumul I. Realități postimperiale, discurs public și câmpuri culturale*. Iași: Polirom 2023.

ISBN 978-973-46-9531-7

7. (Co-autor) Corbea-Hoișie, Andrei; Gräf, Rudolf: *Limbă și cultură germană în România (1918-1933). Volumul II. Realități postimperiale, discurs public și câmpuri culturale*. Iași: Polirom 2023.

ISBN 978-973-46-9532-4

8. (Articol) Cîrlănu, Isabella: *Der Ödipuskomplex in Homo Faber von Max Frisch und Kafka am Strand von Haruki Murakami. Ein Vergleich*. In: Codarcea, Emilia; Dressel, Manuela; Schneider, Thomas (ed.): *Klausenburger Beiträge zur Germanistik 13. Passagen. Zur Analyse von*

Übergängen in Linguistik, Literatur und Didaktik. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință 2024, p. 85-102.